

Characteristics of the elements of the structure are given from the point of view of the holistic and axiological approach to its realization.

Пелех Юрій Володимирович – кандидат педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука(м. Рівне)

КОНСПЕКТУВАННЯ ЛЕКЦІЙНИХ КУРСІВ СПЕЦІДИСЦИПЛІН ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

К.І. Приходченко, В.В. Охріменко

У статті розглянуто сутність поняття «конспектування лекційних курсів спецдисциплін». Представлено напрями формування творчих умінь професійної діяльності студентів для оволодіння достатнім обсягом знань та навичками, що створюють умови для самореалізації людини. Надано рекомендації щодо потреби формування у тих, хто вчиться, спеціальних освітніх компетенцій, таких як складання конспекту, доповіді, написання реферату, анотації, плану.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Особливої актуальності набуває проблема роботи з інформацією, з раціональною організацією та технікою її сприйняття, передусім, у напрямі підвищення ефективності добору прискорення конспектування різних джерел інформації. Використання сформульованих рекомендацій за умови спеціальних тренувань у процесі практичної діяльності дозволяє істотно підвищити якість інформаційної праці студентів. З даної тематики на сьогодні дуже мало систематизованої літератури, а наявна носить переважно

декларативний та описовий характер, що потребує подальшого розгляду цього питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор

Вивченням питання про особливості процесу конспектування займалися такі відомі вчені вітчизняної та зарубіжної педагогіки та психології, як Н.В. Басова, А.І. Кузьмінський, В.Г. Андросюк, А.М. Алексюк, Н.Є. Бурштина, А.К. Маркова, А.Н. Нехрюк, Т.А. Мехедькіна та інші. Вони розглядають ідею розвитку конспектування лекційних курсів як особливий вид діяльності, який інтегративно об'єднує в собі її рецептивні та продуктивні сторони [1-4], як аналітико-синтетичний мовленнєвий процес, де аналізується зв'язок творчого осмислення з процесом його подальшого виконання та особливості якого пояснюються специфічною обробкою отриманої інформації [5]. В.П.Павлова визначає: „Під конспектуванням розуміється процес мислительної переробки та письмової фіксації прочитаного чи проаудіюваного тексту; процес, результатом якого є запис, що дозволяє його автору одразу чи через деякий час із необхідною повнотою відновити отриману інформацію” [6,с.34].

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Проте питання конспектування лекційних курсів спецдисциплін як умова формування творчих умінь професійної діяльності у педагогічному ракурсі на сучасному етапі висвітлені недостатньо.

Формування цілей статті (постановка завдання)

Завдання і мета статті полягають у створенні науково обґрунтованої, експериментально перевіреної методики конспектування лекційних курсів спецдисциплін як умови формування творчих умінь професійної діяльності, вирішуючи такі завдання: оволодіти різносторонніми практичними навичками й уміннями конспектування; орієнтувати студентів на принцип мотиваційної готовності в навчанні як умови якісної роботи із складання конспекту під час лекції, вводити студентську молодь в практику навчання технологій особистісного зростання в тандемі з викладачем, від якого вимагається висока професійна педагогічна компетентність та віртуозна педагогічна майстерність.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів

Формування майбутньої професійної діяльності студентів здійснюється методом «орієнтирів» та підвищення ефективності навчання з розуміння змістовного компонента складання конспекту, що сприяє, на наш погляд, створенню умов для оптимізації процесу адекватного розуміння лекцій, оскільки саме за допомогою прослуховування лекцій студенти отримують початковий обсяг необхідних творчих умінь професійної діяльності. Лекція – це головна інформаційна форма для студентів під час навчальних занять, що сприяє «засвоєнню системи знань зі спеціальності, формує широкий профільний світогляд і загальну культуру, школа наукового мислення» [7,с.8]. Студенти, навчені складати конспекти, оволодівають дисципліною як під час лекцій, так і при самостійному прочитанні законспектованого вдома, входячи в такий спосіб «у лабораторію наукового мислення викладача» [7,с.8]. За своєю дидактичною суттю лекція, за якою складається конспект, виступає і як організаційна форма навчання – специфічний спосіб взаємодій викладача і студента, у рамках якого реалізуються різноманітний зміст і різні методи навчання, і як метод навчання – монологічний виклад навчального матеріалу в систематичній і послідовній формі, сконцентрований в основному навколо фундаментальних проблем науки і переданий через конспект студенту. Тільки лекційна форма подачі матеріалу лектором та уважне конспектування студентами здатне «об'єднати всі елементи складного процесу на знання, організувати й спрямувати процес для досягнення поставлених педагогічних цілей» [8,с.110]. Перетворення інформації може здійснюватися у вигляді скорочених записів з використанням основних видів сприймання (слухове та зорове), залежно від того, що необхідно зробити, законспектувати прочитаний текст чи прослухане повідомлення при згортанні обсягу тексту та зберіганні його змісту та даних в раціональній для сприйняття формі.

Сьогодні існує п'ять основних прийомів успішного конспектування: записувати, скорочувати, висловлювати, відображати, переглядати. Характеризуючи сприймання на слух певного мовленнєвого повідомлення, важливо не тільки продемонструвати, як вирішується проблема, але й розкрити процес її вирішення, тоді ці прийоми освоюються найлегше. Наприклад, початкова буква терміна обводиться лінією –

гіпераббревіатурою термінів, піктографію – робота малюнками. Також є способи запису скорочення слів, переробка фраз, тобто складовими цього процесу є слухання і розуміння.

Ефективніше освоювання студентами зазначених прийомів може бути досягнуто при використанні довжини і ширини листа паперу. Сформувані орієнтири алгоритмічної діяльності створення конспекту, що характеризується міцністю виконання, результатом якої є швидкість, точність фіксації лекційного матеріалу тобто приведення фраз до еквівалентного вигляду. Фрагменти текстів, в котрих використовуються кольори, включає досить прості прийоми, коли необхідно відобразити важливі моменти у роботі залежно від ступеня важливості тексту і по відповідності частин лекційного матеріалу. А також з наявності усіх умов, необхідних для здійснення конспектування, що подаються студентами безпосередньо на занятті у вигляді готового алгоритму діяльності в окремій формі, стосовно конкретної теми.

Викладач, подаючи навчальний матеріал, демонструє кожен крок діяльності, оскільки повідомлення може бути побудоване так, що думка розкривається не одразу. Щодо конкретного завдання, то в такому випадку збільшується час його узагальнення та перенесення на нестандартні ситуації, обмеження складом конкретних умов його використання та відповідно розширюється обсяг вживаної інформації. При цьому формування умінь професійної діяльності відбувається безпомилково й швидко. Адже лекція є найбільш економічним способом передачі й засвоєння навчальної інформації, тобто мислительної культури поколінь, вміщеної в рамках педагогічних формувань. Вона є основою для подальшої самостійної роботи. «Основна дидактична мета лекції – забезпечення орієнтованої основи для подальшого засвоєння навчального матеріалу» [7,с.9]. Розвивальна функція лекції – пов'язання із завданням формування пізнавальної активності аудиторії, яка виражається в прослуховуванні, занотовуванні якомога повніше тематичного матеріалу у вигляді конспекту як форми вже самостійного творчого пізнання студентами навчальної дисципліни. Подальша робота з конспектами – «включити аудиторію в процес наукового пошуку, разом з аудиторією заново осмислити цей процес, підводити слухачів до самостійного усвідомлення одержаних висновків» [9,с.24].

Організаційна функція лекції – в умінні спрямувати аудиторію на складання конспекту, виділяючи головне, істотне «вибудовувати одержану наукову інформацію в чітку систему»[10,с.110].

Формування творчої діяльності в оволодінні студентами методами, навиками і прийомами раціонального конспектування, що характеризується міцністю, узагальненістю, самостійністю, розумністю, усвідомленістю, благотворно позначається і на систематизації навчального матеріалу таким чином, щоб загальні принципи можна було застосувати до окремих випадків.

Викладачі прагнуть наповнити лекції навчально-пізнавальною інформацією в певній галузі знань, що ще не знайшли віддзеркалення в навчальній літературі, загострити увагу студентів при виявленні нової інформації або невідомого поняття, факту. В цьому випадку особливо важливо, щоб слухачі записали відомості такого роду достатньо детально і точно.

Конспект робиться і для фіксації домашньої роботи, тому що запис зберігає частину прочитаного, підвищує інформативність та швидкість передачі набутих знань студентами, адже конспект – це модель, а не копія лекції або статті. Крім цього, виконання даної роботи дисциплінує, змушує краще заглибитися в зміст, привчає виділяти основне, сприяє більш систематичному повторенню та закріпленню матеріалу.

Методам, техніці та прийомам конспектування треба учити, оскільки призначення конспекту теж може бути різним, він котрий повинен нести інформативність та стислість від цього залежать якість і повнота тексту. На сьогодні більшість студентів конспектувати не уміють, що приводить до небажаних наслідків. Невміння швидко, зручно записати лекцію для подальшої розшифровки при повторенні її, щоб осмислити матеріал, що вивчається, приводить до втрати логічної послідовності сприйняття курсу.

У добре зроблених записах можна виявити особисті прийоми запису тексту за складеним конспектом, а також уміння виділити найважливіше і необхідніше, таким чином спрощуючи оволодіння матеріалом. Коли конспект складений правильно, він повинен відображати логіку та смисловий зв'язок записуваної інформації. Причому якщо конспект не повинен служити цілям комунікації, то для самого автора він має залишатися зрозумілим через достатньо великий

проміжок часу, тобто будь-який запис має піддаватися розгортанню без втрати вихідної інформації [9]. Цей матеріал є важливим і в тих випадках, коли певні теми курсу не знайшли відображення в літературі або є складними для самостійного вивчення студентами, коли в посібниках і наукових статтях викладаються суперечливі думки з основних проблем курсу.

В процесі навчання або при рішенні якого завдання до загального обсягу інформації дається спеціалізована термінологія, зрозуміло розтлумачена і чітко виділена для запам'ятовування значень різних слів. Використовуючи законспектовані відомості, легше створювати значущі творчі або наукові роботи, різні реферати та статті.

За загальною схемою слухач підбирає собі методику конспектування, враховуючи і характер текстів, і особливості своєї моторики та почерку, сприймання інформації при читанні, яке відбувається за допомогою зорового аналізатора. В.П. Павлова зазначає, що охоплюючи інформацію за абзацами, є можливість розпізнавати друкований текст на рівні букв, слів, фраз, абзаців. Чим краще розвинуті навички читання, тим більший обсяг тексту може бути розпізнаним. Можливість повторних дій при читанні створюють умови для „утримання в оперативній пам'яті фраз більшої довжини, ніж при аудіюванні” [6].

Конспект лекції вирізняється своєю економічністю. Студент має можливість за порівняно короткий час отримати значний обсяг наукової інформації, до того ж насиченої найновішим матеріалом.

Треба мати на увазі й такі вимоги до ведення конспектів лекцій:

—з кожної навчальної дисципліни потрібно мати окремий зошит, на титульній сторінці якого слід зазначити назву навчальної дисципліни, курс, прізвище та ініціали студента, вчений ступінь, звання, прізвище, ім'я і по батькові лектора;

—з лівого боку кожної сторінки варто відводити широкі поля (4—5 см), на яких під час лекції і пізніше при самостійному опрацюванні матеріалу можна робити помітки;

—записи потрібно робити чорнилом, розбірливо;

—цитати, важливі думки виділяти чорнилом іншого кольору [11].

В той же час спрямованість на розвиток самостійності та творчої ініціативи студента лектору необхідно, на початку

виділяти інтонацією головні думки, на відміну від другорядних, у сповільненому темпі мовлення. При цьому досягається систематизація вмінь студентів виділяти вузлові питання, здатність до узагальнення і логічного осмислення послідовності та взаємозв'язку окремих компонентів лекції. Конспектуючи лекцію, треба повністю записувати назву теми, план, рекомендовану літературу. Особливу увагу необхідно приділяти записам правил, цитат, формул, схем тощо [12].

Для успішного засвоєння методик конспектування недостатньо одного розуміння опрацьовуваної інформації, тому що зміст конспекту лекції містить у собі значні виховні можливості з погляду розвитку інтелекту студентів, формування професійної культури майбутніх фахівців. Під час формального підходу до проведення такого роду занять спостерігається тенденція до зниження їхньої ролі у професійній підготовці. Доступність студентів до великої кількості різноманітних джерел інформації дає їм можливість самостійно добувати знання, а тому інформаційна функція викладача втрачає актуальність.

При поєднанні теоретичного засвоєння основ спеціальних дисциплін з практикою планування і проведення власних експериментальних досліджень відбувається пошукова робота студентів, де відбір інформації поділяється у два етапи. Первинними показниками є оцінювання інформаційного повідомлення як адекватного аналізу результатів і висновків за розділами, поки не отримана інформація, яку треба зафіксувати. Відібрана інформація піддається вторинному відбору за ознакою новизни і важливості. Оскільки швидкість мислительних процесів набагато перевищує швидкість говоріння, то первинний і вторинний відбір відбувається одночасно. Інформація, яка була залишена під час другого відбору, згортається до смислової віхи. Спосіб її фіксації буде залежати від того, наскільки нова і важлива ця інформація [7]. Тобто такий підхід допомагає у вирішенні багатьох проблем. Дієвість такої можливості полягає у правильно спланованій, організованій та проведеній самостійній роботі з відбору матеріалу [7].

Наступний етап конспектування полягає у переформулюванні отриманої інформації та її фіксації. Особливість цього процесу в умовах такого виду діяльності в тому, що конспектування потребує максимальної компресії, тобто такого згортання мовлення, при якому зберігається

лише найнеобхідніша (зважаючи на мету спілкування) інформація [4].

У процесі конспектування оперативна пам'ять має тісний зв'язок із короткочасною та довготривалою. Сприймаючи певні мовленнєві сигнали, з яких складається висловлювання, реципієнт зберігає їх у пам'яті (короткочасній); виконуючи операції згортання, переформулювання, користуючись попереднім досвідом (із довготривалої пам'яті) і щойно одержаними даними, слухач використовує дію оперативної пам'яті. Останнім етапом процесу конспектування є відтворення вихідного тексту за складеним конспектом [12]. На початку роботи з навчання умінню складати конспекти записується пам'ятка, яка допоможе якісніше її виконувати. Алгоритм може бути таким:

1. Конспектування – це процес мислительної переробки та письмової фіксації прочитаного чи проаудійованого тексту; результатом цього є запис, що дозволяє його автору одразу чи через деякий час із необхідною повнотою відновити отриману інформацію.

2. Процес конспектування прочитаного або почутого можна поділити на такі етапи:

1. Сприймання. Розуміння. Відбір отриманої інформації.

2. Переформулювання. Фіксація.

3. Відтворення.

3. Необхідною умовою ефективності конспектування є якісне сприймання та розуміння тексту.

4. До механізмів, які обслуговують процес конспектування, належать пам'ять, увага, внутрішнє мовлення, відбір істотної інформації, компресія, перефразування, кожен із них має певні особливості відповідно до умов конспектування.

5. Особливої уваги потребує вивчення психологічних особливостей студентів, рівня розвитку психічних процесів, які задіяні при конспектуванні. І взагалі всі студенти побачать реальні результати своєї праці. Воно виявить здатних до творчої роботи студентів.

6. Істотна економія часу студентами на конспектування навчального матеріалу і документування результатів експериментів.

7. Формування цілісної теоретичної бази, необхідної при вивченні спеціальних дисциплін.

8. Придбання практичних навичок застосування комп'ютерних технологій для розв'язання професійних завдань [6,12].

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Таким чином, розуміння основних особливостей конспектування лекційних курсів спецдисциплін і для перевірки об'єктивного впливу цих занять на успішність потрібна відповідна методика оцінки, яку необхідно ще розробити. Суб'єктивна оцінка студентів, виявлена шляхом опитування наприкінці семестру, міститься в такому визнанні студентів: «Дуже цікаво, безумовно корисно, ми багатьма прийомами користуємося, конспекти стали кращими» [4]. Іншими словами, проведений аналіз технологій конспектування лекційних курсів спецдисциплін дозволив стверджувати, що дотримання основних вимог забезпечення ефективності навчального процесу сприятиме успішній організації як формування професійної діяльності. Визначення необхідних умов комунікативного використання конспектів лекцій є логічним і доцільним, сприяє більш високій якості підготовки фахівців.

Література

1. Андросюк В.Г. Психологические особенности понимания научного текста учащимися. – Дисс. канд. психол. наук: 19.00.07. – К., 1980- 243с.

2. Маркова А.К. Усвоение учащимися обобщённых способов конспектирования как важная сторона самообразования/А.К.Маркова, Н.Е.Бурштина// Психологические проблемы учебной деятельности школьников. М.: Советская Россия, 1977. – С. 76-79.

3. Мехедькина Т.А. Обучение конспектированию лекций на материале научного стиля речи в условиях подготовительного факультета.- Автореферат дисс. канд. пед. наук:13.00.02. – М., 1988.-14с.

4. Нехрюк А.Н. Психологические особенности конспектирования при аудировании речевого сообщения. – Дисс. канд. психол. наук. – М., 1977. – 208 с. -

5. Новиков А.И. – Алгоритмическая модель смыслового преобразования текстов.- Автореферат дисс. канд. психол. наук: – 19.00.07. – М., 1973.-17с.

6. Павлова В.П. Обучение конспектированию (теория и практика). – М.: Русский язык., 1989. – 100 с.
7. Алексієва В.О. Методика проведення лекційних занять у вищій школі/В.О.Алексієва//Педагогіка формування творчій особистості у вищій і загальноосвітній школах: Зб.наук.пр./редкол: Т.І.Сущенко [голов.ред.та ін. – Запоріжжя.-2009.-Вип.3(56).-с.8-12.
8. Этюды дидактики высшей школы: монография/[под общ.ред. А.П.Чернышова. - М.: НИВО, 1994 – 136с.
9. Подласный И.П. Педагогика. Новый курс/И.П.Подласный. – М.2006- 575с.
10. Гузеев В.В. Методы и организационные формы обучения/В.В.Гузеев. М., 2006 - 128с.
11. Коваленко О.Е. Методика професійного навчання: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Нар. укр. акад./О.Е.Коваленко – Х.: Вид – во НУА, 2005. - 360 с.
12. Педагогіка вищої школи: Навч.посіб./З.Н.Киурлянд, Р.І.Хмельюк, А.В.Семенова /За ред.З.Н.Курлянд.-3-тє вид., перероб. І доп.-К.:Знання,2007.- 495с.

В статье рассмотрена сущность понятия «конспектирования лекционных курсов спецдисциплин». Представлены направления формирования творческих умений профессиональной деятельности студентов для овладения достаточным объемом знаний и навыками, которые создают условия для самореализации человека. Даны рекомендации относительно потребности формирования у учащихся специальных образовательных компетенций, таких как составление конспекта, доклада, написание реферата, аннотации, плана.

The article examines the essence of the concept «summarizing of lecture courses of special disciplines». It gives characteristics to the directions of forming of creative abilities of students' professional activity for masterin the sufficient volume of knowledge and skills, which create terms for self-realization of man. Recommendations are given in relation to the necessity of students' special educational competenses forming, such as summarizing, preparation of reports, writing of abstract, annotations, plans.

Приходченко К.І. - доктор педагогічних наук, професор кафедри українознавства, Заслужений учитель України, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти (м. Донецьк)

Охріменко В.В. - викладач спецдисциплін Маріупольського будівельного коледжу, пошукувач кафедри соціології та соціальної педагогіки Приазовського державного технічного університету (м. Маріуполь)

ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПІВПРАЦІ В СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Кармен Пол Романо

В данной статье было проведено исследование традиционных педагогических технологий в современных американских высших учебных заведениях; дана характеристика педагогике сотрудничества, которая используется в большинстве современных университетов и колледжей США.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Дана стаття присвячена дослідженню сутності педагогічної співпраці, гуманістичної педагогічної технології, яка є досить розповсюдженою в сучасних американських вищих навчальних закладах. Процес підвищення ефективності педагогічної співпраці під час навчання у вищих навчальних закладах є однією з актуальних проблем сучасної педагогіки, теорії та методики науково-педагогічних досліджень.